

Marek Kotarski

Rejestr skazanych a warunkowe umorzenie postępowania

Palestra 42/3-4(483-484), 42-46

1998

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Rejestr skazanych a warunkowe umorzenie postępowania

Występując jako obrońca, spotykam się często z następującym pytaniem stawianym przez tych podejrzanych lub oskarżonych, w stosunku do których postępowanie karne zostało – na mocy art. 27 k.k. – warunkowo umorzone, czy fakt ten będzie odnotowany w rejestrze skazanych oraz jak mają odpowiadać na pytanie o karalność. Niepokój moich klientów wiąże się z tym, że dane z rejestru są udostępniane podmiotom, których działalność ma dla nich istotne znaczenie. Wyjaśniam wtedy klientom, że warunkowe umorzenie postępowania nie jest równoznaczne ze skazaniem, a więc, że osoby, o których mowa mogą podawać, że nie są karane. Jednocześnie jednak, znając § 4 pkt 2 Rozporządzenia Ministrów Sprawiedliwości i Obrony Narodowej z 30 sierpnia 1993 r. w sprawie prowadzenia rejestru osób prawomocnie skazanych, udzielania informacji z rejestru oraz trybu zbierania danych w postępowaniu karnym dotyczącym tych osób (Dz.U. Nr 82 poz. 388, powoływanego w dalszym ciągu jako Rozporządzenie) odpowiadam, że prawomocne orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania podlegają wpisaniu do re-

jestru osób prawomocnie skazanych. Dotyczy to zarówno postanowień prokuratorskich – art. 284 § 1 k.p.k., jak postanowień sądowych wydanych na posiedzeniu przed rozprawą – art. 299 § 1 pkt 5 k.p.k., jak i wyroków – art. 351 § 1 zd. 1 *in fine* k.p.k. (§ 5 pkt 1 Rozporządzenia). Dalsze wyjaśnienie, że w myśl § 12 ust. 4 Rozporządzenia informacja o warunkowym umorzeniu postępowania nie jest wykazywana w zapytaniu o karalność kierowanym przez Rejestr do zakładów pracy i organów administracji nie w pełni uspokaja obywateli. Rozmówcy moi wyrażają zdziwienie a nawet oburzenie, że znajdują się w rejestrze mimo, że nie zostali skazani. Stwierdzają, iż mimo braku skazania zostali zrównani z osobami karanymi (znaleźli się w towarzystwie prawdziwych przestępców), a to narusza ich godność. Wyrażają dalej obawę, czy – choćby na skutek pomyłki – Rejestr nie ujawni faktu warunkowego umorzenia postępowania, co może odbić się negatywnie na sytuacji obywatela w pracy (odmowa awansu, powierzenia stanowiska związanego z odpowiedzialnością materialną) lub przy uzyskiwaniu od or-

ganu administracji zezwoleń, koncesji itp. Wreszcie wielu wstydzi się tego, że na skutek wypadku komunikacyjnego, zatargu z sąsiadem, czy innego drobnego przekroczenia prawa mieli sprawę karną. Osoby te nie chcą aby informacja o tym fakcie i warunkowym umorzeniu mogła zostać ujawniona choćby przypadkowo.

Te ludzkie pytania i niepokoje spowodowały, że przyjrzałem się bliżej Rozporządzeniu.

Jak to jest, że z jednej strony prawo rezygnuje ze skazywania i karania za określony czyn, lecz jednocześnie sprawcę takiego czynu traktuje na równi z osobą skazaną i ukaraną na podstawie przepisów karnych? Przecież w ten sposób skazany i osoba niekarana zostają postawieni w jednakowej sytuacji.

Rozważając te kwestie nabrałem wątpliwości, czy umieszczenie w rejestrze skazanych osoby, co do której warunkowo umorzono postępowanie, jest legalne w świetle stanu prawnego?

Przechodzę do przedstawienia prawnych spostrzeżeń co do zgodności § 4 pkt. 2 Rozporządzenia z ustawami.

Rozporządzenie zostało wydane, jak to wynika ze zdania pierwszego, na podstawie przepisów kilku ustaw. Omawiam je kolejno, przywiązując największą wagę do delegacji wskazanej w art. 275 § 2 k.p.k.

Przepis ten stanowi, że Minister Sprawiedliwości określa:

- a) tryb rejestracji osób wymienionych w § 1 art. 275 k.p.k.,
- b) sposób zbierania danych, o których mowa w § 1 tego przepisu,
- c) organy obowiązane do wykonywania tych czynności tj. trybu rejestracji i sposobu zbierania danych.

Ad. a) Paragraf 1 art. 275 wyjaśnia, jakich osób dotyczy delegacja zawarta w § 2 tego artykułu. Chodzi o osoby, które były prawomocnie karane – „Jeżeli podejrzany był już prawomocnie karany...”. O innych osobach § 1 art. 275 k.p.k. nie mówi. W szczególności nie wspomina o osobach, które poprzednio miały sprawę karną a postępowanie wobec nich zostało zakończone orzeczeniem umarzającym (bezw warunkowo), wyrokiem uniewinniającym, orzeczeniem warunkowo umarzającym postępowanie.

Wzajemna relacja obu paragrafów art. 275 k.p.k. prowadzi do wniosku, że delegacja ustawowa zawarta w § 2 dotyczyć może tylko o osób „prawomocnie karanych” i nikogo więcej!

Zachodzi więc pytanie, czy osoba, wobec której postępowanie prawomocnie umorzono warunkowo jest osobą karaną w rozumieniu art. 275 § 1 k.p.k.

Osobą karaną jest jednak tylko taka osoba, co do której wydano prawomocny wyrok skazujący i wymierzono jej karę przewidzianą w katalogu kar zawartym w rozdziałach V i VI kodeksu karnego, w ustawie karnej skarbowej lub innej ustawie zawierającej przepisy karne. Nasuwa się spostrzeżenie, że nie zawsze osoba skazana będzie karaną, co może mieć miejsce w przypadku wyroku odstępującego od wymierzenia kary np. w sytuacji określonej w art. 12 § 2, 22 § 3, czy 181 § 2 k.k. Dla moich rozważań kwestię tę można pozostawić na boku utożsamiając określenie „osoba karana” z „osobą skazaną”. Nawet przyjmując, że art. 275 k.p.k. rozumie pod sformułowaniem „prawomocnie karany” – prawomocnie skazanego – nie dotyczy on osób, co do których warunkowo umo-

rzoło postępowanie, bowiem osoba taka nie jest ani skazana, ani karana.

Uzasadniając tę tezę przywołać należy charakter orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania. Orzeczenie takie nie obala bowiem domniemania niewinności z art. 3 § 2 k.p.k. ani z art. 6 ust. 2 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Osoby, o których piszę nie mogą być uznane za skazane, ani tym bardziej za karane. Zasada domniemania niewinności chroni każdego obywatela przed traktowaniem go przez wszelkiego rodzaju funkcjonariuszy, pracodawców itp. jako winnego popełnienia przestępstwa zanim sąd przypisze mu winę. Umieszczając w rejestrze osoby nieskazane Rozporządzenie narusza powyższą zasadę. Stwarza pokusę traktowania obywatela, co do którego umorzono postępowanie jako „gorszego”. Trudno osobie nie będącej prawnikiem odróżnić, czy osoba umieszczona w rejestrze skazanych jest karana czy też nie, co powoduje, że umieszczenie w rejestrze kojarzy się w społecznym odbiorze jednoznacznie ze skazaniem.

Aktualnie, wsparcie omawianej tezy zawiera uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z 19 lutego 1997 r. sygn. I KZP 41/96¹. Sąd Najwyższy podziela w niej pogląd M. Cieślaka, że osobę wobec której warunkowo umorzono postępowanie należy w świetle prawa uważać za niewinną. Orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania ma charakter formalny, a nie merytorycznie rozstrzygający kwestię winy².

Także w pkt. I uchwały połączonych Izb Karnej i Wojskowej SN z 29 stycznia 1971 r., VI KZP 26/69, OSNKW 3/71, poz. 33 (dawne wytyczne) Sąd

Najwyższy stwierdził, że: „warunkowe umorzenie postępowania pociąga za sobą definitywną rezygnację ze skazywania i karania sprawcy...”, a dalej: „Jak z tego widać, warunkowe umorzenie postępowania nie jest ani formą, ani odmianą warunkowego skazania...”.

W świetle przytoczonych wypowiedzi Sądu Najwyższego trudno uznać osobę, co do której warunkowo umorzono postępowanie za karaną.

Wykładnia językowa podpowiada, że jeśli nie skazano ani nie wymierzono kary to osoba, co do której warunkowo umorzono postępowanie nie jest karana.

Podsumowując stwierdzić należy, że osobą prawomocnie karaną w rozumieniu § 1 art. 275 k.p.k. nie jest osoba, co do której warunkowo umorzono postępowanie, a więc delegacja ustawowa zawarta w art. 275 § 2 k.p.k. nie obejmuje tych osób. Delegacja ta dotyczy tylko „karanych” w ścisłym znaczeniu tego terminu. Wprowadzony w § 2 art. 275 k.p.k. zakres delegacji określa osoby, których dane mają być rejestrowane przez odesłanie do osób wskazanych w § 1 tego artykułu. Objęcie Rozporządzeniem także innych osób uzasadnia wniosek, że Ministrowie przekroczyli delegację ustawową z art. 275 § 2 k.p.k.

Ad. b i c) Ani z delegacji do określenia przez Ministra „sposobu zbierania danych”, ani z delegacji do określenia „organów obowiązanych do wykonania tych czynności” nie da się wyprowadzić wniosku o uprawnieniu do objęcia delegacją innych osób niż wskazane w § 1 art. 275 k.p.k. Żadne z tych sformułowań ustawy nie daje samodzielnej podstawy do umieszczenia w rejest-

rze skazanych osób, co do których warunkowo umorzono postępowanie.

Pierwszą ustawową podstawą wydania omawianego Rozporządzenia są przepisy ustawy o ustroju sądów powszechnych – art. 27 § 1 pkt 1 i 2 oraz § 2 w brzmieniu nadanym artykułowi 27 ustawą z 15 maja 1993 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 47, poz. 213). Podstawa ta, aktualna na datę wydania Rozporządzenia, nie uległa zmianie w świetle tekstu jednolitego tej ustawy zamieszczonego w Dz.U. z 1994 r., Nr 7, poz. 25, ani późniejszych jej zmian. Z przepisu tego wynika tylko tyle, że Minister ma prawo określić:

- urząd prowadzący rejestr – art. 27 § 1 pkt 1,
- sposób prowadzenia rejestru – art. 27 § 1 pkt 2,
- podmioty uprawnione do otrzymania informacji z rejestru – art. 27 § 2 zd. 1,
- tryb udostępniania informacji – art. 27 § 2.

Jak widać z powyższego, delegacja ta nie wskazuje w ogóle uprawnienia Ministra do określania osób podlegających rejestracji, a więc nie może być podstawą umieszczenia w rejestrze osób wobec których warunkowo umorzono postępowanie.

Kolejną podstawą wydania Rozporządzenia jest art. VI § 2 ustawy przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego.

Dla omawianego problemu nie ma on jednak znaczenia, gdyż stanowi jedynie podstawę do tego, aby Rozporządzenie wydane było także przez Ministra Obrony Narodowej. Jest więc zaledwie podstawą kompetencyjną dla działania legislacyjnego tego Ministra.

Ostatnią wreszcie podstawą, na którą powołuje się Rozporządzenie, jest art.

173 u.k.s., który stanowi, że przepis art. 275 k.p.k. ma zastosowanie także w postępowaniu przygotowawczym dotyczącym przestępstw skarbowych należących do właściwości sądów. Ta delegacja ustawowa nie określa osób podlegających ujawnieniu w rejestrze.

Prezentuję więc pogląd, że tylko art. 275 § 2 k.p.k. stanowi podstawę określenia osób, które wolno umieścić w rejestrze, a skoro czyni to przez odesłanie do art. 275 § 1 k.p.k. może dotyczyć tylko osób karanych, a więc umieszczenie w rejestrze osób, co do których postępowanie warunkowo umorzono powoduje, że § 4 pkt 2 Rozporządzenia jest niekonstytucyjny. Został wydany z przekroczeniem delegacji ustawowej.

Posiłkowo można podnieść, że pomiędzy tytułem Rozporządzenia, a treścią jego § 4 pkt 2 zachodzi sprzeczność, gdyż tytuł stanowi, że Rozporządzenie dotyczy: „...prowadzenia rejestru osób prawomocnie skazanych...”, gdy § 4 pkt 2 nakazuje umieszczać w nim także osoby nie będące prawomocnie skazanymi.

Odpowiednikiem art. 275 k.p.k. jest w nowej ustawie procesowej art. 213 § 1 i § 2 ustawy z 6 czerwca 1997 r.³, który nie wprowadza zmian pozwalających na umieszczenie w rejestrze osób, co do których warunkowo umorzono postępowanie. Zastąpiono jedynie sformułowanie „prawomocnie karany” na „prawomocnie skazany” co jeszcze dobitniej przemawia za tezą prezentowaną w niniejszym artykule.

Na marginesie trzeba zauważyć, że wątpliwości budzi także regulacja zawarta w § 6 ust. 1 pkt 1 Rozporządzenia, pozwalająca na umieszczenie w rejestrze

osób, za którymi rozesłano list gończy. Żadna z ustawowych podstaw wydania Rozporządzenia nie wskazuje, aby osoby takie mogły być umieszczone w rejestrze, bowiem list gończy rozsyła się za podejrzanym, który wcale nie musiał być

prawomocnie karany, a wtedy nie ma do takiego podejrzanego zastosowania art. 275 § 1 k.p.k., natomiast art. 238 § 3 k.p.k. nie przewiduje umieszczania faktu wydania listu gończego w rejestrze skazanych.

Przypisy:

¹ OSNKW 1997, z. 3–4, poz. 25.

² Str. 59–60 powołanego zbioru orzeczeń SN.

³ Dz.U. Nr 89, poz. 555.